

Демографски преглед

Београд

Година VIII

Број 30/2008

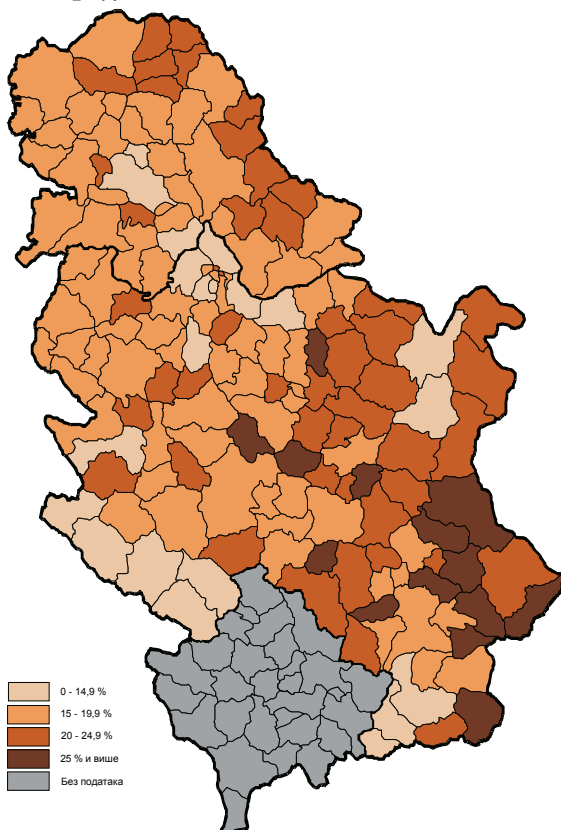

У СУСРЕТ ПОПИСУ СТАНОВНИШТВА, ДОМАЋИНСТАВА И СТАНОВА 2011. ГОДИНЕ

Пописи становништва, домаћинстава и станова представљају најмасовније и најкомплексније статистичке акције које се углавном спроводе у десетогодишњој периодици. У последњој пописној декади, која се, сходно препорукама Уједињених нација, односи на период од 2005. до 2014. године, све земље чланице требало би да спроведу бар један попис, како би пописни подаци били упоредиви, и то не само методолошки и садржински већ и временски.

Од пописа до пописа приметна је све израженија потреба за новим информацијама, а поготово за емпијским обавештењима о миграторним и социо-економским карактеристикама становништва. О домаћинствима ће, такође, бити прикупљен већи број података, а нарочито о варијететима сродничких односа и породичног састава унутар домаћинстава. Исто тако, и о становима и условима становања биће прикупљене информације којих није било у садржају ранијих пописа.

Карта 1. Удео старачких домаћинстава у укупном броју домаћинстава, Попис 2002.

Према томе, сасвим је извесно да ће предстојећи попис превазићи све досадашње пописе обимом садржаја и извођењем низа нових индикатора из изворних обележја. Тај тренд ширења спектра статистичких информација од пописа до пописа, карактеристичан за сва модерна друштва, постаје закономеран, јер се у савременим условима рационално заснивање и вођење било које политике (популационе, економске, стамбене, здравствене итд.) не може ни замислити без поузданих статистичких података. У сваком случају, Попис становништва, домаћинстава и станова представља најважнији статистички извор појединачних података о становништву једне државе. Располагати квантитативним подацима о популацији, од најмање просторне јединице, преко насеља и општине, до нивоа државе, јесте есенцијална претпоставка савременог одлучивања и управљања на свим нивоима.

Резултати предстојећег пописа у Србији изузетно су значајни, не само са аспекта праћења сложених демографских и социо-економских појава у нашем друштву, већ и са аспекта праћења успешности реализације стратешких циљева које је усвојила Влада Србије (Стратегија подстицања рађања, Национална стратегија о старењу, Стратегија равномерног регионалног развоја, Стратегија развоја образовања одраслих, Стратегија побољшања положаја особа са инвалидитетом, Стратегија развоја запошљавања, Стратегија развоја пољопривреде, итд.). Поред тога, резултати Пописа становништва, домаћинстава и станова 2011. године битни су и због континуитета и упоредивости с резултатима претходних пописа, али и као наслеђе које морамо обезбедити садашњим и будућим генерацијама о основним демографским, економским, етничким, образовним, миграционим и другим карактеристикама становништва Србије на почетку друге деценије 21. века.

Међународне препоруке за пописе

У јулу 2005, Економски и социјални савет УН (ЕСО-SOC) усвојио је резолуцију бр. 2005/13, којом се државе чланице организације УН подстичу да спроведу попис становништва, домаћинстава и станова и да дистрибуирају пописне резултате „као основни извор информација за мале области, национално, регионално и међународно планирање и развој, као и да обезбеде пописне резултате за националне институције, организацију УН, Еуростат и друге међународне организације, како би помогле у проучавању становништва,

окружења и друштвено-економских развојних тема и програма“.¹

На захтев Конференције европских статистичара (CES), препоруке за државе ЕСЕ региона развијене су од стране Економске комисије УН за Европу (UNECE), у сарадњи са Еуростат-ом. Прве препоруке за пописе становништва усвојене су 1959. године за пописе око 1960. године, а затим за пописе око 1970, 1980, 1990. и 2000. године. Препорукама за пописе око 2010. обележава се, дакле, 50-годишњица израде првих препорука.

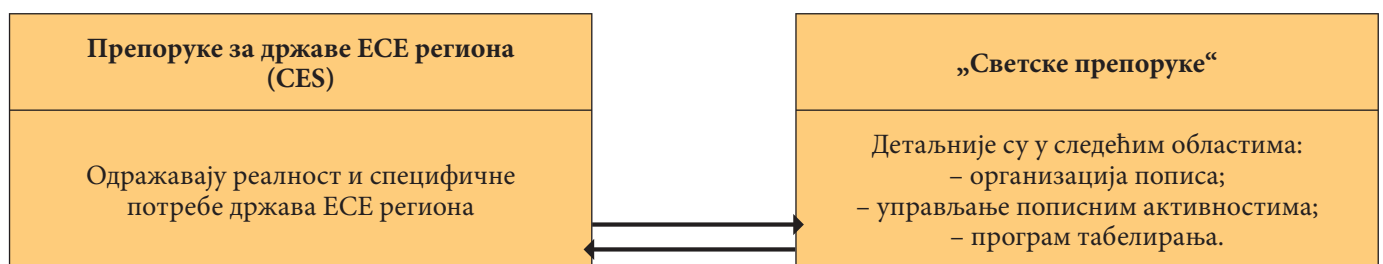
1 Recommendations for the 2010 censuses of Population and Housing.

Процес израде CES Препорука текао је паралелно с процесом ревизије Принципа и препорука за пописе становништва и домаћинства (тзв. светске препоруке).

Основни циљеви препорука за Пописе становништва, домаћинства и станова јесу:

1. да се обезбеди методолошко упутство и подршка државама у планирању и спровођењу пописа;
2. да се олакша и унапреди упоредивост података на регионалном и међународном нивоу кроз селекцију скупа основних обележа и хармонизацију дефиниција и класификација.

Табела 1. Препоруке за пописе: два паралелна процеса

Државе су подстакнуте да користе ова два сета препорука, која су у основи усклађена и комплементарна, с тим што су „светске препоруке“ шире у одабиру тематских области, док су CES препоруке специфичније у коришћењу неких дефиниција и класификација.

Предности пописа и начини његовог спровођења

Предности, односно специфичности пописа у односу на друге статистичке методе прикупљања индивидуалних података о становништву, домаћинствима и становима (узорак, регистар и др.) огледају се у следећем:

1. појединачно пописивање – термин попис указује на то да се свака јединица пописа (лице, домаћинство и стан) пописује одвојено;
2. истовременост – свака јединица пописа се пописује у односу на унапред утврђен јединствен временски период (критични моменат, пописна ноћ ...);
3. универзалност – попис се спроводи једнообразно на прецизно дефинисаној територији;
4. подаци за најниже територијалне јединице – пописом се прикупљају подаци о броју и основним карактеристикама пописних јединица за најмање територијалне јединице у оквиру државе, а у складу са законским одредбама о заштити личних података грађана;
5. дефинисана периодичност – пописи се спровode у регуларним временским интервалима, како би се одржала упоредивост података. Временске серије које се добијају из пописа омогућавају истраживање прошлости, садашњости, али су и основа за израду процена и пројекција.

Овоме, свакако, треба додати и чињеницу да су резултати пописа најпоузданија основа за избор узорака врло широког спектра.

Генерално можемо говорити о два начина спровођења пописа:

1. *традиционална форма*: потпун обухват јединица пописа, било да се упитници достављају поштом становништву (САД), било да упитнике попуњава пописивач на терену (Србија, Шпанија, Грчка, Италија, Португалија...) или их уручују пописивачи, а становништво их попуњава и поштом враћа организатору пописа (Словенија);
2. *мешовита форма*: пописивање је засновано на регистру становништва, а социо-демографске карактеристике се прикупљају из других административних извора (Данска, Финска) или на бази анкете на репрезентативном узорку (Холандија, Шведска и др.).

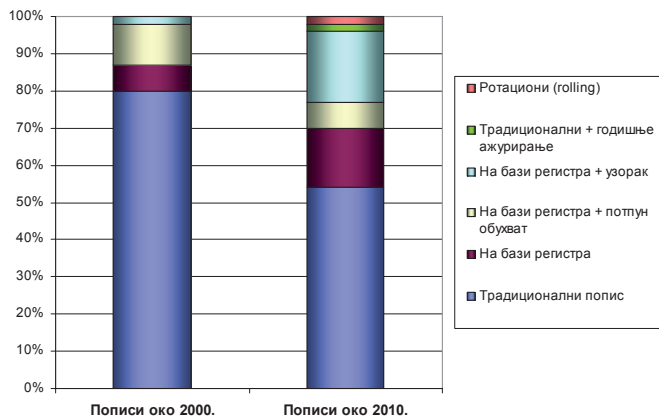
Традиционална пописна форма понекад води ка мешовитој форми, и то када државе спровode традиционални попис, али податке током времена ажурирају подацима из регистра становништва (Аустрија, Белгија, Луксембург, Швајцарска).

Интересантно је споменути и праксу САД и Француске, држава које су развиле нове приступе у прикупљању података. Биро за попис САД, од 2005. године, спроводи анкету на узорку мањег броја адреса (American Community Survey). Анкета садржи око 40 питања о становништву и стамбеном фонду и у суштини је замена за образац из пописа, док ће попис спровести на обрасцу с мањим бројем питања. Почев од 2004. године, Француска у тзв. ротационом (rolling) попису прикупља податке тако што сваке године у петини општина са мање од 10.000 становника спроводи класичан попис, док се ти исти подаци прикупљају и на 8% узорку општина с већим бројем становника.

На графикону се јасно уочава помак од традиционалног приступа попису ка повећаној употреби админи-

стративних регистара, узорка и других начина спровођења пописа.

Графикон 1. Метод прикупљања података – пракса и планови у оквиру ЕСЕ региона

Садржај предстојеће пописа у Србији у светлу међународних препорука и националних циљева

Како би упоредивост података на регионалном и глобалном нивоу била обезбеђена, у склопу међународних методолошких препорука дат је сет обележја (заједно с дефиницијама и класификацијама) чије се укључивање препоручује за наредни попис становништва, домаћинства и станова. У зависности од значаја, обележја су класификована на: основна и допунска. **Основна (или обавезна) обележја** јесу обележја од виталног интереса, како за земље региона, тако и на светском нивоу, па је препорука да их све земље укључе у попис, уколико на други начин не могу да обезбеде податке о њима, како би се омогућио минимум међународне упоредивости. **Допунска (или необавезна) обележја** могу се укључивати у попис, у зависности од потреба појединих земаља, и за њих је веома тешко обезбедити међународну упоредивост на светском нивоу, јер је на свакој држави одлука да, зависно од својих приоритета, изврши селективно укључивање обележја у попис. Поред основних и допунских обележја, садржај пописа чине и **изведена обележја**, о којима се подаци не прикупљају непосредно, у току самог пописивања, већ се добијају накнадно, тј. додатном обрадом прикупљених података, и то најчешће комбиновањем одговора на два или више питања.

Која ће обележја бити укључена у наредни попис у Србији?

Садржај Пописа становништва, домаћинства и станова 2011. године, услед све разноврснијих и сложенијих захтева многобројних корисника биће, изузетно комплексан, обиман и у највећој могућој мери усклађен с међународним препорукама. Степен садржинске усаглашености предстојећег пробног пописа 2009. у нашој земљи с препорученим за државе ЕСЕ региона, нај-

боље илуструје компаративни табеларни преглед, тј. „листа обележја“ на страни 4 овог текста.

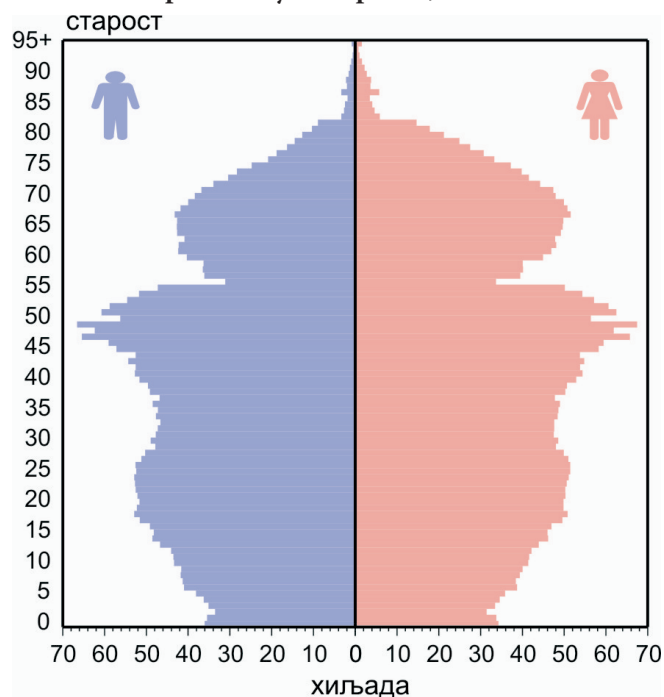
Значај Пробног пописа 2009. за успешну припрему Пописа становништва, домаћинства и станова 2011.

Пробни попис становништва, домаћинства и станова биће спроведен у периоду од 1. до 15. априла 2009. године, и то на репрезентативном узорку од 250 пописних кругова, чиме ће бити обухваћено приближно 25 хиљада домаћинства и око 70-75 хиљада лица.

Циљ пробног пописа је да се, кроз симулацију свих пописних активности, провере припремљена методолошка и организациона решења, како би правовремено били отклоњени сви евентуални недостаци и како би се статистички и информатички кадар обучио за спровођење пописа 2011. године.

Такође, један од круцијалних циљева пописа биће идентификационо повезивање Пописа становништва, домаћинства и станова и предстојећег Пописа пољопривреде (последњи пут попис пољопривреде спроведен је давне 1960. године). Наиме, уколико попис пољопривреде буде вршен у кратком временском року после пописа становништва, сходно препорукама УН и ФАО, предвиђено је да се у току теренског спровођења пописа становништва идентификују домаћинства с пољопривредним фондovima која ће бити обухваћена потпуним пописом пољопривреде, како би на најрационалнији начин били искоришћени постојећи кадровски ресурси, информатичка опрема и финансијска средства.

Графикон 2. Становништво Републике Србије према полу и старости, Попис 2002.

Снежана Лакчевић, Љиљана Ђорђевић
Републички завод за статистику Србије

Листа предложених основних, допунских и изведених обележја за пописе становништва, домаћинства и станова око 2010. (препоруке за државе ЕСЕ региона) и списак обележја која су укључена у Пробни попис становништва, домаћинства и станова 2009. године у Србији

ОСНОВНА (ОБАВЕЗНА) ОБЕЛЕЖЈА	ДОПУНСКА (НЕОБАВЕЗНА) ОБЕЛЕЖЈА	САДРЖАЈ ПРОБНОГ ПОПИСА 2009.
Стално становништво		
Насеље сталног-уобичајеног становања <i>Укућно сјановништво (изведено)</i>		Насеље сталног-уобичајеног становања <i>Укућно сјановништво (изведено)</i>
Географске карактеристике		
Насеље појаса (изведено) Насеље рада	Урбана и рурална насеља (изведено) Место школе/факултета/универзитета Начин превоза до посла/школе/факултета/ универзитета Начин превоза до школе/факултета/универзитета Удаљеност радног места/образовне установе и потребно време за путовање	Насеље појаса (изведено) Насеље рада/школовања Урбана и рурална насеља (изведено) Учесталост враћања у место сталног становања
Демографске карактеристике		
Пол Старост Законски брачни статус	De facto брачни статус Укупан број живорођене деце Датум склапања законског брака	Пол Старост Законско брачно стање Да ли лице живи у ванбрачној заједници Број живорођене деце Године рођења деце
Економске карактеристике		
Текућа активност Занимање Делатност Статус запослености	Уобичајена активност Обављање неплаћених услуга, волонтери Сектор својине Неформална запосленост Тип места рада Уобичајено радно време Временски везана подзапосленост Трајање незапослености Број особа које раде у локалној организационој јединици установе Главни извор прихода Приход <i>Социо-економске групе (изведено)</i>	Активност Занимање Делатност Положај у занимању Извори прихода Да ли је лице издржавано Својство издржаваоца
Образовне карактеристике		
Школска спрема – степен образовања	Образовне квалификације Поље студирања – школовања Похађање школе Писменост Компјутерска писменост	Највиша завршена школа Стечено звање Да ли је лице писмено Школа коју лице похађа
Миграције		
Држава/место рођења Уобичајено место становања мајке у време када је лице рођено Држављанство Да ли сте икада живели у иностранству и година доласка у земљу Претходно место сталног становања и датум доласка у садашње место	Држава претходног сталног становања Укупно трајање боравка у иностранству Место сталног становања 5 година пре пописа Главни разлог миграције Држава рођења родитеља Стицање држављанства <i>Особе са сјановним/националним покретом (изведено)</i> <i>Популационе групе релевантне за међународне миграције (изведено)</i> <i>Сјановништво са изабеличким покретом (изведено)</i> <i>Интерно расељена лица (изведено)</i>	Држава/место рођења Место становања мајке у време када је лице рођено Држављанство Да ли сте икада живели у иностранству Година доласка у Србију Претходно место сталног становања и година доласка у садашње место Разлог миграције <i>Сјановништво са изабеличким покретом (изведено)</i> Интерно расељена лица Држава рада/боравка у иностранству Дужина рада/боравка у иностранству
Етно-културалне карактеристике		
	Етничка или национална припадност Матерњи језик/главни језик/познавање језика Вероисповест	Национална припадност Матерњи језик Вероисповест
Инвалидитет		
	Инвалидитет	Да ли лице због неког дуготрајног обољења, инвалидитета или старости има потешкоће у обављању свакодневних активности (код куће/на послу/у школи) Који је основни разлог тих потешкоћа (хронично обољење, инвалидност, старост, други разлози)
Карактеристике домаћинства и породице		
Однос према носиоцу домаћинства <i>Сјановно домаћинство (изведено)</i> <i>Породични сјановно (изведено)</i> <i>Тип основне породице (изведено)</i> <i>Величина основне породице (изведено)</i> <i>Тип приватног домаћинства (изведено)</i> <i>Величина приватног домаћинства (изведено)</i> Основа по којем домаћинство користи стан	<i>Парнери истог пола (изведено)</i> <i>Сјановно проширене породице (изведено)</i> <i>Тип реконструктивног породице (изведено)</i> <i>Тип проширене породице (изведено)</i> <i>Генерацијски сјановно домаћинства (изведено)</i> Самосталан или заједнички посед стана Закуп стана Трајна имовина коју домаћинство поседује Број аутомобила које домаћинство користи Доступност паркинг места Телефон и интернет	Сродство с носиоцем домаћинства <i>Сјановно домаћинство (изведено)</i> <i>Породични сјановно (изведено)</i> <i>Тип основне породице (изведено)</i> <i>Величина основне породице (изведено)</i> <i>Тип приватног домаћинства (изведено)</i> <i>Величина приватног домаћинства (изведено)</i> Основа по коме домаћинство користи стан
Пољопривреда		
	Самостална пољопривредна производња Карактеристике свих пољопривредних послова	Укупно расположиво земљиште домаћинства – од тога пољопривредно земљиште Да ли се домаћинство у последњих годину дана бавило биљном производњом (жита, индустријског или крмног биља, итд.) и засејане површине Да ли домаћинство поседује површине под пашњацима, рибањацима, шумама Да ли домаћинство поседује стоку, живину, пчеле Да ли се домаћинство бави пољопривредном производњом Да ли је неко од чланова домаћинства уписан у регистар пољопривредних газдинстава Министарства пољопривреде
Станови		
Статус становања Тип стамбене јединице Локација стамбене јединице Настањеност стана Тип власништва и основ коришћења Број станара у стамбеној јединици Корисна површина и/или број соба у стану <i>Стандард јединице (изведено)</i> Снабдевање водом Тоалет-нужњик Купатило Тип грејања Врста зграде Година изградње	Расположивост и карактеристике другог, сезонског или празног стана Број домаћинства у стану Тип соба Топла вода Тип канализационог система Кухиња Опрема за припрему хране Главни тип енергије која се користи за грејање Електрична струја Гасовод Климатизација Положај стана у згради Приступачност стану Лифт Број спратова у згради Материјал од којег је саграђена зграда Потреба за преправком-реконструкцијом зграде	Тип стамбене јединице Врста колективне стамбене просторије Коришћење стана Површина стана Број соба у стану Површина кухиње Купатило у стану Нужњик у стану Инсталације у стану (водовода, канализације, централног/етажног грејања, гасовода) Својина стана Спрат на коме се стан налази Година изградње зграде Стан се налази само на једном спрату (нивоу) Материјал спољних зидова зграде Врста зграде у којој се стан налази